

М. В. Штань,
к. е. н., доцент кафедри міжнародних економічних відносин,
Національна академія управління
ORCID ID: 0000-0002-4938-555X

DOI: 10.32702/2306-6814.2022.2.95

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИЙ ВИМІР ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

M. Shtan,
PhD in Economics, Associate Professor of the Department
of International Economic Relations, National Academy of Management

GLOBAL DIMENSION OF STATE ECONOMIC POLICY

У статті проаналізовано концептуальні засади глобалізаційного виміру економічної політики держави. Обґрунтовано значення та роль економічної політики у контексті глобалізаційних викликів розвитку світової економіки. Виявлено значення економічної політики у розвитку національного господарства. Визначено основні детермінанти, які визначають розвиток світової економіки за сучасних умов. Встановлено, що динаміка поступу економічних систем ґрунтується на формуванні засадничих факторів, які визначаються глобалізаційними викликами. З'ясовано, що розвиток світового господарства у XXI ст. відбувається на фоні цілого ряду ризиків та невідомих раніше глобальних аспектів, що чинять вплив на кожну національну економіку. На тлі зазначених чинників розвитку посилюється протистояння між центрами глобального впливу на світогосподарські процеси — Китаєм та Сполученими Штатами Америки.

Доведено, що активний та поступальний розвиток національної економіки неможливий без здійснення виваженої економічної політики. Визначено, що надання необхідного імпульсу господарській динаміці має здійснюватися на оптимальному використанні внутрішнього потенціалу національної економіки та активної економічної політики. Державні регулятори повинні орієнтуватися на дотримання макроструктурних балансів в економіці, визначення пріоритетних видів діяльності та галузей економіки, обмеження масштабів депресивних галузей і виробництв, забезпечення сприятливих умов для залучення іноземних інвестицій у національну економіку, стимулювання технічної та технологічної модернізації, стимулювання розбудови надійного інституційного середовища у системі факторів стійкого розвитку, підтримання та впровадження найновіших технологій, реалізація комплексної регіональної та державної політики, що спрямовані на протидію деструктивним тенденціям.

Встановлено, що виважена економічна політика держави сприяє глибинній трансформації національного господарства на засадах високотехнологічного розвитку, що є одним з визначальних чинників досягнення стійкого економічного зростання. Обґрунтовано, що динамічний розвиток національної економіки дозволяє отримати додатковий ефект від мобілізації всіх факторів економічного розвитку.

The conceptual foundations of the global dimension of economic policy are analyzed in the article. The importance and role of economic policy in the context of globalization challenges of the world economy are substantiated. The importance of economic policy in the development of the national economy is revealed. The main determinants that determine development of the world economy under modern conditions are identified. It is established that the dynamics of economic systems is based on the formation of fundamental factors that are determined by globalization challenges. It was found that the development of the world economy in the XXI century takes place against the background of a number of risks and previously unknown global aspects that affect every national economy. Against the background of these development factors, the confrontation between the centers of global influence on world economic processes — China and the United States — is intensifying.

It is proved that active and progressive development of the national economy is impossible without the implementation of a balanced economic policy. It is determined that the necessary impetus to economic dynamics should be provided on the optimal use of the internal potential of the national economy and active economic policy. State regulators should focus on maintaining macrostructural balances in the economy, identifying priority activities and sectors of the economy, limiting the scale of depressed industries, providing favorable conditions for attracting foreign investment in the national economy, stimulating technical and technological modernization, stimulating a reliable institutional environment in the system of factors of sustainable development, implementation of the latest technologies and integrated regional and state policies aimed at counteracting destructive trends.

It is established that a balanced economic policy of the state contributes to the deep transformation of the national economy on the basis of high-tech development, which is one of the determining factors in achieving sustainable economic growth. It is substantiated that the dynamic development of the national economy allows to obtain an additional effect from the mobilization of all factors of economic development.

Ключові слова: економічна політика, глобалізація, світове господарство, економічне зростання, глобальна криза, національна економіка.

Key words: economic policy, globalization, world economy, economic growth, global crisis, national economy.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Світова економіка зазнає серйозних змін, пов'язаних із глобальною економічною інтеграцією, лібералізацією міжнародного руху товарів, послуг, капіталу та робочої сили, численними технологічними нововведеннями. У результаті, вкрай важливо стимулювати позитивну спрямованість таких перетворень на забезпечення стійкого зростання. Водночас варто пом'якшувати негативні наслідки будь-яких зовнішніх або внутрішніх трансформацій. Розвиток світового господарства протягом 2020—2021 рр. відбувається на тлі цілого ряду ризиків та невідомих раніше глобальних аспектів, що чинять вплив на кожну національну економіку. У цих умовах наукове усвідомлення природи сучасних трансформаційних викликів для прийняття ефективних управлінських рішень щодо формування економічної політики є дуже важливим. На фоні зазначених факторів розвитку посилюється протистояння між центрами глобального впливу на світогосподарські процеси — передусім Китаєм та Сполученими Штатами Америки. У Китаї реалізується стратегія підвищення конкурентоспроможності продукції національного виробництва на основі зниження екологічних та соціальних стандартів, у тому числі й з використанням примусової праці, що забезпечує країні суттєві переваги у конкурентному протистоянні. За таких умов знижені соціальні стандарти впливають на помірне зростання рівня життя, що викликає незадовільну реалізацію країною низки соціальних цілей сталого розвитку. Нехтування екологічними вимогами призводить й до ігнорування еколого-кліматичних обмежень [1].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Складний та багатогранний спектр проблем здійснення економічної політики держави за умов глобалізації аналізували такі дослідники: І. Гужва, В. Гала-

сюк, А. Гриценко, Ю. Жукова, О. Іляш, Ю. Кіндзерський, М. Коваленко, Р. Коліщенко, В. Панченко, Н. Резнікова, О. Соболева-Терещенко, Р. Стрендж, Ю. Уманців та ін. Водночас глибокий аналіз проблематики глобалізаційних детермінантів економічної політики держави ще потребує подальших системних наукових досліджень.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є розкриття новітніх тенденцій формування економічної політики держави за умов глобалізації.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Наприкінці XX — на початку XXI ст. різко загострилися суперечності між посиленням стійкості глобальної економіки внаслідок перерозподілу ризиків між великою кількістю суб'єктів і можливостями своєчасної та адекватної реакції на негативні імпульси з боку національних урядів та органів монетарної влади. Реалізація та здійснення збалансованої економічної політики держави за умов загострення глобальних ризиків обумовлене багатьма проявами неспроможності ринку та необхідністю державного втручання у перебіг економічних процесів. Фундаментальною основою такої економічної політики має перебувати визначення змісту стратегічних пріоритетів розвитку економіки, а також методів та інструментів реалізації такої політики, що спрямована на гармонізацію суспільних інтересів за умов глобалізації [2].

На основі проведеного аналізу та здійснення узагальнень можна у систематизованому вигляді сформулювати тенденції розвитку світової економіки за умов глобалізації (рис. 1). На основі проведеного аналізу можна дійти висновку про те, що дієвість економічних функцій держави ґрунтується на комплексному враху-

ванні особливостей розвитку національної економіки. При цьому дієздатність економічної політики передбачає:

- досягнення соціального ефекту економічної політики завдяки розширенню зайнятості, стимулюванню підприємництва, підвищенню ефективності використання державних ресурсів;
- забезпечення надійного правозастосування в усіх сферах на основі забезпечення прав власності, надання публічних послуг;
- сприяння поширенню інформації про ринкову кон'юнктуру, налагодження партнерських відносин між підприємницьким сектором, державою та громадянським суспільством;
- переорієнтація економічної політики на основі врахування глобальних ризиків, виходу за межі стабілізаційного впливу й формування надійних засад розвитку конкурентоспроможної національної економіки [3].

Проведений аналіз дає змогу дійти висновку про те, що глобалізація як етап розвитку світової економіки характеризується різноманітністю видів та інституційних форм прояву, постійно трансформується у своєму прояві, змінюється з урахуванням вимог конкурентного простору. Необхідно виділити основні суперечності, що притаманні глобалізації, які яскраво проявляються якраз на сучасному етапі розвитку світової економіки (таблиця 1).

Під впливом руйнівних наслідків, спричинених глобальною пандемією, уряди багатьох країн зосереджують щоразу все більше уваги на пошуку оптимальних рішень щодо швидкого відновлення економіки. Одним з таких рішень є збільшення обсягів інвестицій в інфраструктуру, які є важливим джерелом формування робочих місць та стимулювання економічного зростання. Масштабні інфраструктурні проекти вже неодноразово ставали каталізаторами виходу країн з криз. Тому у межах вказаного плану розвинені країни докладають зусиль щодо пошуку додаткових джерел фінансування розвитку інвестицій в інфраструктуру [4].

У цьому контексті показовим є приклад Китаю, де реалізується глобальний формат "Один пояс, один шлях" як знакова зовнішньополітична ініціатива та найбільший в історії глобальним проєкт у сфері інфраструктури. При цьому йдеться про фінансування та будівництво доріг, залізниць, електростанцій, портів, мереж телекомунікацій. Водночас останнім часом Китай є єдиною країною, що активно пропонує фінансування проєктів кри-

Таблиця 1. Суперечності, притаманні глобалізації як сучасному етапові розвитку економічних відносин

№	Ознаки економічних відносин	Реалізація певної ознаки глобалізації	
		Позитивна	Негативна
1	Глобальний характер економічних відносин	Транснаціоналізація діяльності корпорацій, зниження невизначеності у результатах їхнього функціонування	Асиметрія у розподілі доходів та маніпулювання вибором споживачів
2	Високий рівень технологічного розвитку	Виробництво широкого асортименту товарів	Непродуктивне використання ресурсів
3	Недоторканність приватної власності	Висока мотивація професійної діяльності	Зловживання та маніпуляції з правами власності
4	Здатність до масової зміни споживчих переваг	Зниження невизначеності у реалізації виготовлених товарів	Зниження дієвості конкуренції, трансформація принципу «економіка для людини» на «людство для економіки»
5	Зміцнення фінансових відносин	Структуризація і спрощення економічних відносин	Поява нової форми маніпулювання через систему кредитних відносин між споживачами та фінансовими інститутами

Джерело: складено авторкою на основі власних досліджень та узагальнень.

тичної інфраструктури у країнах з низьким та середнім рівнем доходу, натомість висока конкурентоспроможність товарів пояснюється не конкуренцією, а здатністю швидко перейти від планування об'єктів до їх спорудження [1; 5].

Розвинені країни інтерпретують "Один пояс, один шлях" як загрозу глобальній макроекономічній стабільності, оскільки Китай, надаючи позики на нестійкі проєкти, фактично нарощує борги багатьох країн. Крім того, реалізуючи цю ініціативу, деякі країни активно розвивають вугільну галузь, а також змінюють умови функціонування ринків на користь китайських компаній, що призводить до виняткової залежності від технологій з

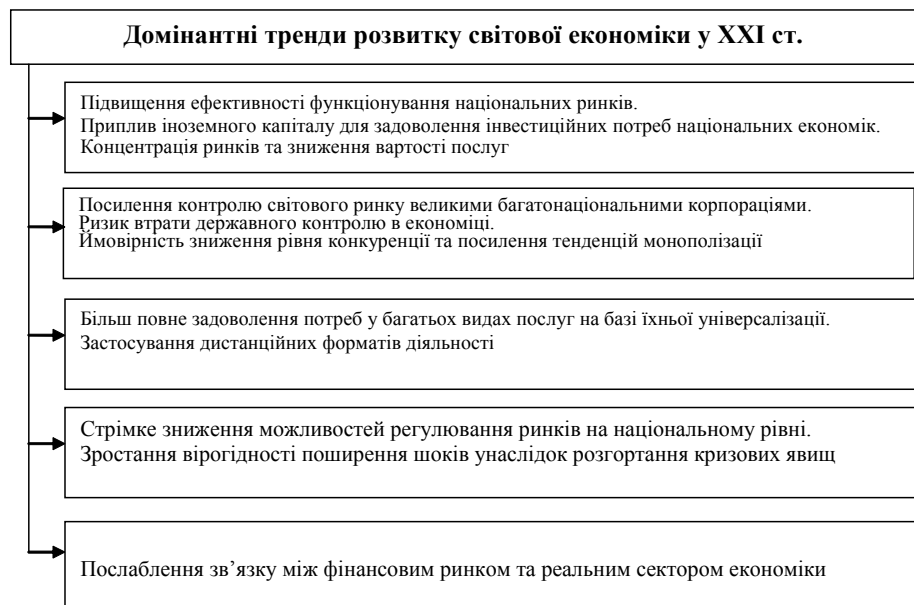

Рис. 1. Домінантні тренди розвитку світової економіки в умовах глобалізації

Джерело: складено авторкою на основі власних досліджень та узагальнень.

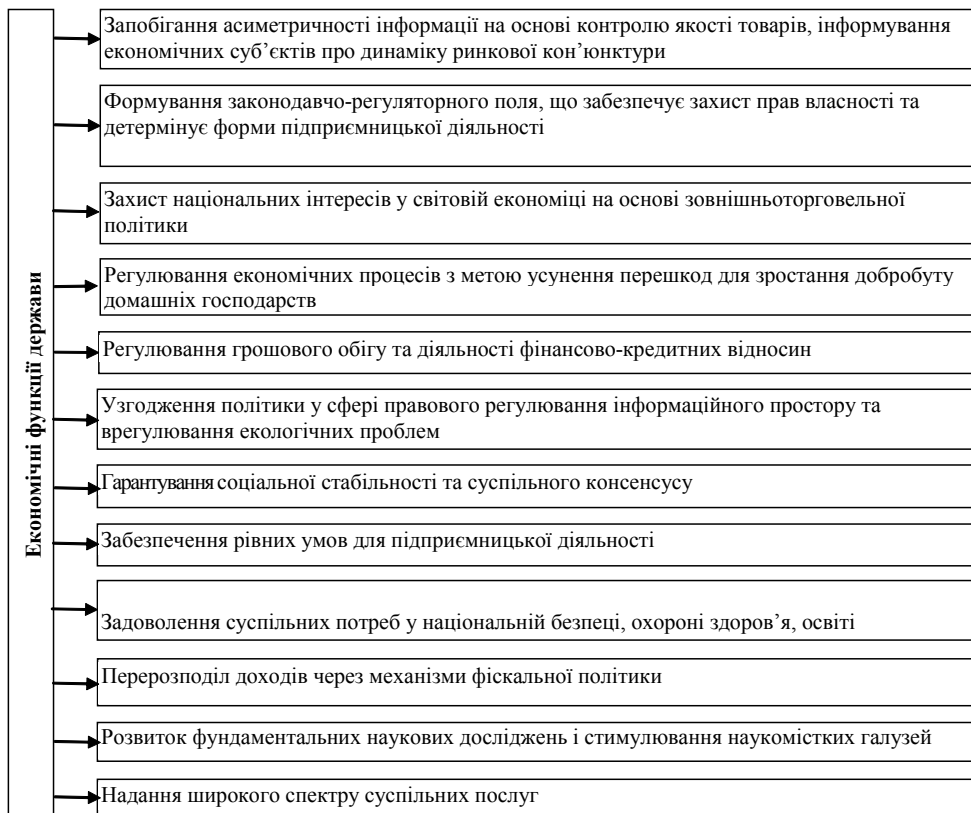

Рис. 2. Концептуально-методологічні напрями здійснення економічних функцій держави

Джерело: складено авторкою на основі власних досліджень та узагальнень.

КНР та інтегрування їх у більш тісні економіко-політичні відносини з цією країною. Держави з розвинутою демократією наполягають на неприпустимості подальшого формування образу Китаю як певного гаранта майбутнього економічного успіху країн з ринками, що формуються, а також їхньої впевненості у тому, що саме у стійких та довгострокових відносинах з Китаєм і полягає підґрунтя економічних досягнень [1; 6].

Пропонована країнами Великої сімки альтернатива є інструментом перерозподілу ринку, однак відповідно до таких вимог, як прозорість, економічна, екологічна, соціальна стійкість, якісне управління та високі стандарти. Водночас слід зазначити, що високі стандарти як основа проєктів, що здійснюються, без державної підтримки не зможуть гарантувати їх учасникам успіх у ринковому протистоянні внаслідок значного подорожчання виробничих та інфраструктурних проєктів. Дефіцит інфраструктури на сьогодні оцінюється у 18 трлн дол., а тому потрібні ресурси для усунення у глобальних масштабах недоліків індустріального розвитку. Китай використовує інвестиційну стратегію як для підтримання державних підприємств, так і для створення мережі контрольованих комерційних локацій [1; 3].

У ряді розвинених країн було створено Зелені інвестиційні банки як державні інституції, які використовують державні ресурси для мобілізації інвестицій у внутрішню низьковуглецеву інфраструктуру. Такий банк може мобілізувати приватні інвестиції з метою досягнення національних цілей впровадження відновлюваних джерел енергії та енергоефективності. Зелені інвестиційні банки покликані забезпечувати повернення капі-

талу, тому вони є інституціями, які не лише надають гранти, але й очікують на прибуток від інвестицій після введення інфраструктурних проєктів [3; 6].

Проведений аналіз дає змогу дійти висновку про те, що політика розвитку промисловості в Європейському Союзі також заслуговує на детальний аналіз. В узагальненому вигляді метою промислової політики ЄС є підвищення конкурентоспроможності європейської промисловості на засадах інновацій і технологічного розвитку з метою адаптації до внутрішніх викликів і глобальних структурних змін у світовій економіці. Водночас модель європейської політики є дещо відмінною від американської та принципово відмінною від китайської. У Стратегії "Європа 2020", ухваленій у 2010 р., основний акцент робився на інституційних (горизон-

тальних) засобах політики — створенні загальних сприятливих умов і бізнес-екосистем для підприємництва, стимулюванні конкуренції, обмеженні монополізму, підтримці розвитку малого підприємництва, професійній підготовці та перепідготовці кадрів, фінансуванні наукових досліджень і розробок, розбудові інфраструктури [6—8].

У цьому зв'язку необхідно погодитися з думкою про те, що вкрай недоцільно віддавати перевагу у державному споживанні товарам іноземного виробництва, якщо аналогічна продукція виробляється в Україні. З цих позицій активна політика виваженого протекціонізму є одним з важливих елементів появи вкрай необхідних стимулів для розвитку національної економіки у глобальному конкурентному середовищі. Політика індустріалізації має проводитися на основі поєднання структурних і фундаментальних факторів розвитку. В Україні доцільно відмовитися від орієнтації на використання лише поточних конкурентних переваг на основі дешевих ресурсів, зосередження уваги на яких обумовило деіндустріалізацію економіки, закріпило за країною невигідну їй спеціалізацію в системі міжнародного поділу праці [6; 9; 10].

Розбудова структурних і фундаментальних факторів повинна орієнтуватися на формування перспективних конкурентних переваг, заснованих на знаннях і технологіях, що дозволить змінити структуру національної економіки, здолавши її технологічну відсталість. У контексті розбудови структурних факторів слід виділити промислові сектори, які спроможні перетворитися на локомотиви стрімкого зростання, з відповідним наданням їм державної допомоги, переглядом антимонополь-

но-конкурентного законодавства та міжнародних угод щодо створення правових підстав застосування цих факторів. Оскільки світова економіка практично повною мірою контролюється глобальними компаніями, то саме вони й контролюють світові ринки, диктуючи через національні уряди й міжнародні організації умови розвитку світового господарства, загострюючи при цьому проблему світової нерівності.

ВИСНОВКИ

Таким чином, проведений аналіз дає змогу дійти висновку про те, реалізації економічної політики держави за умов глобалізації передбачає вдосконалення методологічного та нормативно-правового забезпечення, створення сприятливих умов для реалізації національних конкурентних переваг, формування конкурентоспроможного національного капіталу, виділення пріоритетних галузей, макроекономічну стабілізацію, стимулювання прогресивних структурних зрушень, ефективну державну інвестиційно-інноваційну політику, розробку загальнонаціональних програм розвитку конкурентоспроможної промисловості, залучення іноземного капіталу, здатного забезпечити підвищення національної конкурентоспроможності, інформатизацію суспільства та розвиток сучасних цифрових технологій. Водночас проблеми вдосконалення теоретико-методологічного наповнення економічної політики за умов глобалізації, яка покликана розв'язувати цілу низку макроекономічних завдань, повинні й далі перебувати у числі найважливіших напрямів глибоких, комплексних та системних наукових досліджень.

Література:

1. Резнікова Н.В., Панченко В.Г., Іващенко О.А. Від ревізії економічної теорії до ревізії економічної політики: пастки Нового макроекономічного консенсусу. Економіка України. 2021. № 3. С. 19—40. doi.org/10.15407/economyukr.2021.03.019
2. Уманців Ю. Економічна політика держави в умовах глобалізації. Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. 2017. № 1. С. 5—18.
3. Резнікова Н.В., Панченко В.Г., Іващенко О.А. Вплив конкуренції інфраструктурних проєктів США та КНР на глобальну економічну кон'юнктуру та економічну безпеку країн, що розвиваються: боргові, технологічні і фінансові важелі тиску на сталий розвиток. Економіка та держава. 2021. № 8. С. 10—16. doi:10.32702/2306-6806.2021.8.10
4. Zhukova Yu., Sobolieva-Tereshchenko O. Modeling macroeconomic indicators in unstable economies. Journal of International Studies. 2021. № 2. P. 128—148. doi:10.14254/2071-8330.2021/14-2/9
5. Strange R., Zucchella A. Industry 4.0, global value chains and international business. Multinational Business Review. 2017. Vol. 25. Issue 3. P. 174—184. doi: 10.1108/MBR-05-2017-0028
6. Кіндзерський Ю.В. Інклюзивна індустріалізація для сталого розвитку: до засад теорії та політики формування. Економіка України. 2021. № 5. С. 03—39. doi.org/10.15407/economyukr.2021.05.003
7. Kovalenko M., Ziuz D., Smihunova O., Bondar N., Omelchenko H. Implementation of State Economic Policy under Corporatocracy: Financial and Credit Aspect. Public

Policy and Administration. 2020. Vol. 19. № 3. P. 36—47. dx.doi: 10.5755/j01.ppa.19.3.26842

8. Іляш О.І., Коліщенко Р.О. Якість державної політики в глобальному середовищі: економічний прорив розвинутих країн і перспективи імплементації в Україні. Економіка України. 2021. № 8. С. 38—55. doi.org/10.15407/economyukr.2021.08.038

9. Галасюк В.В. Концептуальні засади трансформації економіки України. Київ: Національна академія управління, 2019. 188 с.

10. Гужва І.Ю. Актуалітети зовнішньоторговельної політики України. Київ: Національна академія управління, 2017. 298 с.

References:

1. Reznikova, N.V. Panchenko, V.H. and Ivaschenko, O.A. (2021), "From the revision of the economic theory to the revision of the economic policy: the traps of the new macroeconomic consensus", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 3, pp. 19—40. doi.org/10.15407/economyukr.2021.03.019
2. Umantsiv, Yu. (2017), "Economic policy of the state in the context of globalization", *Visnyk Kyivs'koho natsional'noho torhovel'no-ekonomichnoho universytetu*, vol. 1, pp. 5—18.
3. Reznikova, N. Panchenko, V. and Ivashchenko, O. (2021), "Influence of competition between infrastructure projects of the united states and china on the global economic environment and economic security of developing countries: debt, technological and financial levers of pressure on sustainable development", *Ekonomika ta derzhava*, vol. 8, pp. 10—16. DOI: 10.32702/2306-6806.2021.8.10
4. Zhukova, Yu. and Sobolieva-Tereshchenko, O. (2021), "Modeling macroeconomic indicators in unstable economies", *Journal of International Studies*, vol. 2, pp. 128—148. doi:10.14254/2071-8330.2021/14-2/9
5. Strange, R. And Zucchella, A. (2017), "Industry 4.0, global value chains and international business", *Multinational Business Review*, vol. 25, no. 3, pp. 174—184. doi: 10.1108/MBR-05-2017-0028
6. Kindzers'kyj, Yu.V. (2021), "Inclusive industrialization for sustainable development: to the principles of formation theory and policy", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 5, pp. 03—39. doi.org/10.15407/economyukr.2021.05.003
7. Kovalenko, M. Ziuz, D. Smihunova, O. Bondar, N. and Omelchenko, H. (2020), "Implementation of State Economic Policy under Corporatocracy: Financial and Credit Aspect", *Public Policy and Administration*, vol. 19, no. 3, pp. 36—47. dx.doi: 10.5755/j01.ppa.19.3.26842
8. Illiash, O.I. and Kolishenko, R.O. (2021), "Quality of public policy in the global environment: economic breakthrough of developed countries and prospects for implementation in Ukraine", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 8, pp. 38—55. doi.org/10.15407/economyukr.2021.08.038
9. Halasiuk, V.V. (2019), *Kontseptual'ni zasady transformatsii ekonomiky Ukrainy [Conceptual principles of transformation of the economy of Ukraine]*, Natsional'na akademiia upravlinnia, Kyiv, Ukraine.
10. Huzhva, I.Yu. (2017), *Aktualitety zovnishn'otorhovel'noi polityky Ukrainy [Updates of Ukraine's foreign trade policy]*, Natsional'na akademiia upravlinnia, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 12.01.2022 р.